

koja će buduća istraživanja moći dati valjane odgovore" (11). Zbornik donosi nova saznanja iz polja hrvatske političke, društvene i institucionalne povijesti, odnosno povijesti umjetnosti anžuvinskoga razdoblju. U tom pogledu zbornik predstavlja nezaobilaznu literaturu za sva buduća razmatranja Zadarskoga mira i uopće povijesti hrvatskih zemalja u 14. stoljeću.

Ante Bećir

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv. 63, Zadar – Zagreb 2021., 429 str.

U prosincu 2021. godine izišao je 63. broj Radova Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, koji započinje člankom *Sjevernodalmatinski nalazi mletačkog novca za Kandiju od 2 ½ soldina ili 10 torneza* (1–12), autora Dejana Filipčića i Mate Ilkića. Autori rekontekstualiziraju 12 komada anonimnoga mletačkoga kolonijalnoga novca namijenjenoga za Kandiju (Kretu) s početka 17. stoljeća, pronađenih na šest različitih sjevernodalmatinskih arheoloških nalazišta. Autori nastoje dati odgovor na to kako je taj novac dospio na šire zadarsko područje.

U idućem radu pod nazivom *Barski trgovci u Dubrovniku od 1358. do 1405. godine* (15–55), autor Marijan Premović podrobno prati trgovačku i novčarsku djelatnost Barana u Dubrovniku na osnovu analize arhivske građe u Državnom arhivu u Dubrovniku. Autor detaljnije prezentira pojedine Barane i barske obitelji u ekonomskom životu Dubrovnika u drugoj polovini 14. stoljeća.

Potom slijedi članak *Prihodi župa i svećenstva Zadarske nadbiskupije u 16. stoljeću* (59–88), autora Zdenka Dundovića, koji je razmotrio dokumente o prikupljanju crkvene desetine u Državnom arhivu u Veneciji kao podlogu za razumijevanje crkvenih odnosa na području Zadarske nadbiskupije u 16. stoljeću. U radu se naglašava važnost spisa prihoda crkvenih institucija za istraživanje raznorodnih dimenzija društvenoga života ranonovovjekovnih zajednica.

U narednom tekstu pod nazivom *Zadarska matica umrlih 1597. – 1617.* (91–137), autorica Grozdana Franov-Živković izvela je rekonstrukciju demografske strukture zadarskoga društva na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće temeljem podataka o umrlima u matičnoj knjizi umrlih. Podaci izvedeni iz matične knjige razmatrani su kroz prizmu pripadnosti staleškim ili općenito društvenim grupacijama, odnosno kroz prizmu pripadnosti profesionalnim cevovskim organizacijama.

U nastavku slijedi tekst šire tematike pod nazivom *The Diplomacy traffic of Spanish Habsburgs between Dubrovnik and Istanbul* (139–169) turskoga povjesničara Cihana Yemişçija. Autor na osnovu pisama engleskog ambasadora Thomasa Roesa, pohranjenih u Državnom arhivu u Dubrovniku i turskom državnom arhivu u Istanbulu, raščlanjuje mrežu diplomatskih odnosa i manipulacija između Španjolske, Osmanskoga Carstva, Venecije i Engleske između 1623. i 1626. godine. Uspješna nastojanja Thomasa Roesa i mletačkih predstavnika u sprječavanju formiranja konkretnoga mira između Španjolske i Osmanlija odvijala su se upravo preko Dubrovnika.

Nakon globalnih odnosa na istočnom Mediteranu u 17. stoljeću, ponovno se vraćamo zadarskoj povijesnoj tematici. Naime, članak *Služba javnog bilježništva u Dalmaciji za vrijeme mletačke uprave – primjer javnih bilježnika Zadra iz sredine 17. stoljeća* (171–202) djelo je autora Filipa Novosela. U radu se polazi od premise kako je potrebno konačno istražiti upravo tvor-

ce jednog tipa arhivskoga gradiva, odnosno javne bilježnike u ovom konkretnom slučaju u Zadru sredinom 17. stoljeća. Bilježnici se razmatraju kao specifična profesionalna grupacija u gradu i kroz razumijevanje njihove djelatnosti nastoji se i napraviti rekonstrukcija pojedinih fragmenata društvenoga života ranonovovjekovne zadarske zajednice – dakako temeljem arhivskoga gradiva bilježničkih spisa.

Zatim slijedi također rad ranonovovjekovne tematike, odnosno članak pod nazivom *Dalmatinska obitelj Radnić u vojnoj povijesti Dalmacije (17. – 18. stoljeće)* (205–225), autorice Lovorke Čoralić. U radu se prezentiraju podaci o dalmatinskoj obitelji Radnić na osnovu analize arhivskoga gradiva i postojećega historigorafskoga znanja, ponajviše s naglaskom na ulogu obitelji u vojnoj povijesti Dalmacije i istočnoga Jadrana od kraja 17. pa do kraja 18. stoljeća. Autorica posebice ističe pojedine članove obitelji kao pripadnike mletačkih prekomorskih postrojbi, i to prije svega one koji su služili u konjaništvu. Pritom donosi i detaljnije razmatranje sastava pojedinih vojnih postrojbi kojima su pripadnici obitelji Radnić zapovijedali kao satnici ili pukovnici, odnosno iznose se podaci o vojnicima i njihovom zavičajnom porijeklu.

S druge strane, Saša Knežević autor je narednoga članka *Boka kotorska i primorje između Crne Gore i velikih sila 1797. – 1814.* (227–252). Autor se fokusirao na vanjskopolitičku djelatnost mitropolita Petra I. Petrovića, koja je imala za cilj stvaranje jedinstvene crnogorske države. Međutim interesi velikih sila, pa tako i odnosi među lokalnim stanovništvom podvojenim između katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti činili su cijelu situaciju uvelike kompleksnom.

U nastavku slijedi članak pomorske tematike pod naslovom *Uži dubrovački akvatorij u engleskim peljarima 1811. – 1826. godine* (255–286), autora Danijela Dujmovića. U tekstu je napravljena analiza triju engleskih peljara, odnosno suvremenim rječnikom rečeno: pomorskih publikacija koje su donosile upute za navigaciju Jadranskim morem. Autor u radu komparira podatke na koje je naišao u engleskim peljarima s drugim relevantnim izvorima i pomorskim kartama toga vremena, u namjeri da razluči točne informacije i upute od onih pogrešnih.

Idući rad autora Jure Trutanića nosi naslov *Kontroverze oko izbora kandidata otoka Brača za Dalmatinski sabor u kotaru vanjskih općina Brača, Hvara i Visa 1901. godine* (289–323) i bavi se dosada slabo obrađenom temom lokalnih političkih odnosa na otoku Braču na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Pritom je stavljen naglasak na političke tenzije i osporavanja rezultata izbora kandidata za Dalmatinski Sabor iz 1901. godine.

Naredni tekst nosi naslov *Umjetnost kao propaganda: Ivan Meštrović, sukobljene paralelne kulturne politike i Veliki rat* (323–354), i dolazi pod perom Filipa Šimetina Šegvića. U radu se prati i komparira protuaustrijska djelatnost Ivana Meštrovića iz polazišta kulturnoga jugoslavstva u Velikoj Britaniji, nasuprot djelatnosti Glavnoga stana ratne štampe Austro-Ugarske Monarhije tijekom trajanja Prvoga svjetskog rata. U tom smislu autor razmatra ideju o umjetnosti i umjetničkom stvaralaštvu kao propagandnom političkom alatu u kompleksnim ratnim okolnostima.

Nastavljeno je dalje člankom *Vojno tužilaštvo Jugoslavenske armije (1941-1955)* (355–378), autora Zdravka Matića. Autor je na osnovu izvora i literature obradio temu nastanka, formiranja i djelovanja vojnoga tužilaštva JA/JNA od lipnja 1941. godine, kada je ustrojen prvotni Prijeki sud, pa sve do 1955. godine kada je institucija vojnoga tužilaštva posve formirana.

Ovaj broj zadarskih Radova završava prilogom Frane Vrkića pod nazivom *Zadarska nadbiskupija i državne vlasti u prvjoj polovici 1980-ih* (381–402). U radu se na temelju raščlambe izvorne građe iz Državnoga arhiva u Zadru razmatra odnos između komunističkih vlasti i Zadarske nadbiskupije, koji je uvijek zadržavao element obostrane nepovjerljivosti i isključivosti kao i

na široj nacionalnoj razini. Na koncu još slijedi pet prikaza knjiga raznovrsne jadranske povijesne tematike u autorstvu Smiljana Gluščevića (tri prikaza), Zvezdana Strike te Anamarije Perović (405-426).

Ante Bećir

Analiza Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, sv. 60, Zagreb – Dubrovnik 2022., 272 str.

U 2022. godini je izašao 60. svezak *Analiza Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* koji sadrži osam radova uz uobičajenu rubriku Osvrti i kritike recentnih djela (227–265). Ovaj svezak također sadrži In memoriam Zlati Blažina Tomić (225–226) te Popis izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku (266–271).

Prvi rad *Dalmacija nakon 9. godine: zasebna provincija ili dio provincije Ilirik?* (9–21) potpisuje Nikola Cesarik. U njemu autor problematizira vrijeme podijele Ilirika na provincije Dalmaciju i Panoniju s posebnom pažnjom na samu titulu prepozita. Potonju Velej Paterkul pripisuje Valeriju Mesalinu za Ilirik, a Vibiju Postumu za Dalmaciju. Autor se također dotiče analize različitih prijepisnih inačica natpisa CIL III 1741 iz Epidaura koji se drži ključnim dokazom da je Ilirik bio podijeljen na dvije zasebne provincije već krajem Augustova ili najkasnije početkom Tiberijeva principata. Autor na osnovu epigrafskih nelogičnosti općeprihvaćene verzije natpisa te njegovih prijepisa dolazi do zaključka da je Ilirik u formalno-pravnom smislu, sve do vladavine Flavija ostao zasebna provincija (*provincia Illyricum*) podijeljena na dva egzercita kojima su posredno zapovijedali carevi legati konzularnog ranga.

Slijedi rad Esada Kurtovića *Iz života trebinjske vlastele (Ljubiša Bogdančić)* (23–42) u kojem nastoji dati odgovore na istraživačka pitanja vezana uz vojvodstva na trebinjskom području. Bavi se djelovanjem Bogdančića na granici i prema Dubrovčanima, pojašnjava sporazum s Dubrovčanima iz veljače 1422. i nejasnoće o posjedu koji su Bogdančići-Ljubišići imali u Uskoplju u Konavlima do kraja 1426. godine te kontekstualizira život i djelo nasljednika Rajka Bogdančića.

Neven Jovanović piše o svezi *stribiligo Illurica* u latinskoj pjesmi Ilije Crijevića *Super comedia veteri et satyra, et nova, cum Plauti apologia* u radu *Stribiligo Ilije Crijevića – prilozi za razumijevanje pjesničkog izraza* (43–76). Dokumentirano pokazuje što je latinski izraz *stribiligo Illurica* značio za povjesničare i književne povjesničare, a što za Iliju Crijevića te gdje je pjesnik najvjerojatnije našao nadahnuće za kovanje sintagme i u kojem ju je točno žanrovskom i kulturnom kontekstu upotrijebio. Time doprinosi preciznosti i upozorava na novi pogled na Crijevićevo djelo.

Gradnja crkve Sv. Spasa u Dubrovniku (1520. – 1534.) (77–112) rad je Danka Zelića u kojem donosi povijesnoumjetničku historiografiju i historijat gradnje zavjetne crkve sv. Spasa. Raspravlja o ulozi Vijeća umoljenih/Senata, providnika gradnje i graditelja Petra Markova Andrijića u programiranju, projektiranju i izvedbi potonje crkve.

Nastanak retabla glavnog oltara crkve Sv. Spasa u Dubrovniku problematizira Tanja Trška u članku *Oltarna pala Pierantonija Palmerinija u crkvi Sv. Spasa u Dubrovniku* (113–131). Radi se o retablu za koji je 1527. godine od urbinskoga slikara Pierantonija Palmerinija naručena oltarna pala Uzašašća. Opremanje glavnog oltara crkve sv. Spasa završeno je 1533. godine,